

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه الزهراء (س)  
دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی

پایان نامه:

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته مشاوره و راهنمایی

عنوان:

بررسی تأثیر آموزش مهارت‌های حل تعارضات زناشویی  
بر بهبود روابط متقابل زن و شوهر

استاد راهنما:

۱۳۸۱ / ۱۰ / ۲۰

دکتر سیمین حسینیان

استاد مشاور:

دکتر باقر ثنائی ذاکر

دانشجو:

اعظم شفیعی نیا

۶۷۰۲۲

مهر ماه ۱۳۸۱

تقدیر به

روح پدر و مادرم که با مهربانیها و دوراندیشیهایشان  
امکان امروز را فراهم کردند.

تقدیر به

فواهرم که همواره حامی من در دشواریها بوده  
است.

تقدیر و تشکر:

پس از حمد و سپاس خداوند، بدین وسیله مراتب تقدیر و تشکر خود را از سرکار خانم دکتر حسینیان، استاد راهنمای بزرگواریم تقدیم می‌دارم که با افلاق نیکو و سعه صدر مرا در تمامی مراحل این پژوهش یاری نمودند.

و همچنین از استاد گرامی جناب آقای دکتر ثنائی به دلیل مشورت‌های ارزنده‌شان که زوایای مبهم کار را بر من روشن کرده و نیز فروتنی بی‌دریغشان، بی‌نهایت سپاسگزارم.

از همکاری‌های صادقانه مسئولین فرهنگسرای همت اصفهان کمال تشکر را دارم. و همچنین زحمات بی‌شائبه و صادقانه دوست عزیزم فاطمه حسینی را ارج می‌نوم.

در ضمن از همکاری و حمایت مرکز امور  
مشارکت زنان - ریاست جمهوری -  
در انجام پژوهش، کمال تشکر و قدردانی را دارم.

## چکیده:

هدف پژوهش حاضر «بررسی اثر آموزش مهارت‌های حل تعارضات زناشویی بر بهبود روابط متقابل زن و شوهر» می‌باشد. تعداد ۱۲۰ نفر از بانوان داوطلب مراجعه کننده به فرهنگسرای همت شهر اصفهان در این پژوهش شرکت کردند. ابزار پژوهش عبارت بود از مصاحبه و پرسشنامه تعارضات زناشویی.

با توجه به نمرات پرسشنامه فوق، تعداد ۳۵ نفر انتخاب و در دو گروه آزمایش و کنترل قرار گرفتند. افراد گروه آزمایش به مدت ۱۵ جلسه دو ساعته در آموزش مهارت‌های حل تعارضات شرکت نمودند. روش تحقیق به صورت شبه آزمایشی، با طرح پیش آزمون و پس از آزمون با گروه آزمایشی و گواه استفاده شد. نتیجه حاصله بیانگر آن بود که تفاوت معنی داری بین دو گروه در موقعیت پیش آزمون وجود ندارد. ( $P < 0/05$ )

فرضیه تحقیق مبنی بر اثربخشی آموزش مهارت‌های حل تعارضات زناشویی بر بهبود روابط متقابل زن و شوهر با استفاده از تفاضل نمرات در موقعیت‌های پیش آزمون گروه آزمایش و گواه با بکارگیری آزمون پارامتریک T برای نمرات بدست آمده در پرسشنامه تعارضات زناشویی دو گروه به اثبات رسید و تفاوت در سطح  $P < 0/05$  معنی دار بوده است.

همچنین داده‌های کیفی حاصل از مشاهدات و مصاحبه حاکی از مفید بودن آموزش مهارت‌های حل تعارضات زناشویی در بهبود روابط متقابل زن و شوهر بود.

**کلیدواژه‌ها:** تعارضات زناشویی - مهارت‌های حل تعارض - روابط متقابل زن و شوهر

## فهرست مطالب

صفحه	عنوان
<b>فصل اول: کلیات پژوهش</b>	
۲	مقدمه
۶	بیان مسئله
۱۰	اهمیت و ضرورت پژوهش
۱۱	بیان هدف و سؤالات پژوهش
۱۲	فرضیه‌های پژوهش
۱۳	تعاریف علمی و عملیاتی اصطلاحات
<b>فصل دوم: ادبیات و پیشینه پژوهش</b>	
۱۸	نقش سیستم خانواده در ایجاد تعارضات
۱۸	تعارض در روابط زناشویی
۲۱	عوامل ایجادکننده تعارض
<b>منابع تعارضات زناشویی</b>	
۲۷	- بافت اجتماعی
۲۷	- استرس‌های محیطی یا موقعیتی
۲۸	- تئوریهای تفاوت ادراکی
۲۸	- تئوری برابری
۲۹	- تئوری مبادنه

۳۰	- تئوری اسناد
۳۱	- تئوریهای رفتاری تعارض
۳۲	- تئوری گفتگو
۳۳	- تئوری رشد

### تقسیم بندی دیگر از منابع و موضوعات تعارضات زناشویی

۳۴	- قدرت، کنترل و برابری
۳۵	- مثلث سازی
۳۸	- خشم و تعارض
۴۰	- مراحل رشد تعارضات زناشویی
۴۱	- ویژگی خانواده سالم
۴۳	- مهارتهای حل تعارض
۴۹	- مبنای تئوریک برنامه آموزش مهارتهای حل تعارض
۵۱	- ابعاد دیدگاههای نظری
۵۱	- رویکرد روان پریشی
۵۳	- رویکرد سیستمی
۵۴	- خانواده درمانی ساختی
۶۲	- درمان استراتژیک
۶۸	- نظریه و درمان سیستم بوئن
۷۱	- درمان زناشویی شناختی - رفتاری

صفحه	عنوان
۷۴	درمان شبکه‌ای
۷۶	بوم‌شناسی زناشویی
۷۷	مروری بر تحقیقات انجام شده

### فصل سوم: روش‌شناسی

۹۰	مقدمه
۹۱	طرح تحقیق
۹۲	جامعه آماری
۹۲	مشخصات نمونه و روش نمونه‌گیری
۹۳	ابزار پژوهش
۹۴	روایی و پایایی پرسشنامه تعارضات زناشویی
۹۵	روش نمیه‌گذاری پرسشنامه
۹۶	نحوه اجرای آموزش
۱۰۴	روش تجزیه و تحلیل آماری داده‌های تحقیق

### فصل چهارم: تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهشی

۱۰۷	مقدمه
۱۰۸	تحلیل توصیفی داده‌ها

صفحه	عنوان
۱۱۳	تحلیل استنباطی داده‌ها
۱۲۳	تجزیه و تحلیل کیفی

### فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری

۱۴۳	مقدمه
۱۴۴	خلاصه یافته‌ها
۱۵۶	بحث و نتیجه‌گیری کلی
۱۵۷	پیشنهادات
۱۵۸	محدودیتها
۱۵۹	فهرست منابع فارسی
۱۶۳	فهرست منابع لاتین

سازمان اسناد و کتابخانه ملی  
 جمهوری اسلامی ایران  
 تهران

## فهرست جداول

- ۱- جدول شماره ۳-۱: مشخصات گروه آزمایش و گواه
- ۲- جدول شماره ۴-۱: مجموعه نمرات خام تعارضات زناشویی در دو گروه آزمایش و گواه
- ۳- جدول شماره ۴-۲: مقایسه میانگین نمرات خام تعارضات زناشویی در گروه آزمایش و گواه در موقعیت پیش آزمون و پس آزمون
- ۴- جدول شماره ۴-۳: پیش فرض همگنی واریانس نمرات تعارضات زناشویی با توجه به متغیرهای مورد مطالعه با استفاده از آزمون لوین
- ۵- جدول شماره ۴-۴: مقایسه میانگین نمرات تعارضات زناشویی در گروه گواه و آزمایش
- ۶- جدول شماره ۴-۵: پیش فرض همگنی واریانس نمرات همکاری زوجها با توجه به متغیرهای مورد مطالعه با استفاده از آزمون لوین
- ۷- جدول شماره ۴-۶: آزمون t مستقل بین دو گروه آزمایش و گواه در عامل کاهش همکاری
- ۸- جدول شماره ۴-۷: پیش فرض همگنی واریانس نمرات و کنشهای هیجانی با توجه به متغیرهای مورد مطالعه با استفاده از آزمون لوین
- ۹- جدول شماره ۴-۸: آزمون t مستقل بین دو گروه آزمایش و گواه در عامل واکنشهای هیجانی
- ۱۰- جدول شماره ۴-۹: پیش فرض همگنی واریانس نمرات رابطه جنسی با توجه به متغیرهای مورد مطالعه با استفاده از آزمون لوین
- ۱۱- جدول شماره ۴-۱۰: آزمون t مستقل بین دو گروه آزمایش و گواه در عامل رابطه جنسی
- ۱۲- جدول شماره ۴-۱۱: پیش فرض همگنی واریانس نمرات روان آوردن به فرزند برای کسب حمایت آنان در مقابل همسر با توجه به متغیرهای مورد مطالعه با استفاده از آزمون لوین

۱۳ - جدول شماره ۴-۱۲: آزمون t مستقل بین دو گروه آزمایش و گواه در عامل جلب حمایت فرزندان در مقابل همسر

۱۴ - جدول شماره ۴-۱۳: پیش فرض همگنی واریانس نمرات جدا کردن امور مالی از یکدیگر با توجه به متغیرهای مورد مطالعه با استفاده از آزمون لوین

۱۵ - جدول شماره ۴-۱۴: آزمون t مستقل بین دو گروه آزمایش و گواه در عامل جدا کردن امور مالی

۱۶ - جدول شماره ۴-۱۵: پیش فرض همگنی واریانس نمرات روابط فردی زوجها با خویشاوندان خود با توجه به متغیرهای مورد مطالعه با استفاده از آزمون لوین

۱۷ - جدول شماره ۴-۱۶: آزمون t مستقل بین دو گروه آزمایش و گواه در عامل رابطه فردی با خویشاوندان خود

۱۸ - جدول شماره ۴-۱۷: پیش فرض همگنی واریانس نمرات روابط خانوادگی با خویشاوندان همسر و دوستان با توجه به متغیرهای مورد مطالعه با استفاده از آزمون لوین

۱۹ - جدول شماره ۴-۱۸: آزمون t مستقل بین دو گروه آزمایش و گواه در عامل رابطه خانوادگی با خویشاوندان همسر و دوستان

۲۰ - جدول شماره ۴-۱۹: آزمون t وابسته برای تفاوت میانگین نمرات پیش آزمون و پس آزمون گروه گواه

۲۱ - جدول شماره ۴-۲۰: آزمون t وابسته تفاوت میانگین نمرات پیش آزمون و پس آزمون در گروه آزمایش

فصل اول

طرح پژوهش

## مقدمه

ازدواج نخستین سنگ بنای تشکیل خانواده و جامعه است و بوسیله عقد ازدواج بین مرد و زن که کلیه جوانب و تشریفات مذهبی رسمی و اجتماعی در آن منظور شده بنیانگذاری می‌شود. عقد ازدواج - نشی را بوجود می‌آورد که جدایی از نقش قبلی را ایجاب می‌کند و نقطه بحرانی این انتقال نقش، شروع دوره زناشویی است. نقش‌های تازه‌ای به نقش قبلی فرد افزوده می‌شوند، ارتباطات جدید میان فردی در هر یک از از زوجها گسترش می‌یابد و ادامه معاشرت‌ها و سبک زندگی قبلی نیز دگرگون شده و یا از بین می‌رود. بدین ترتیب پیمان زناشویی، منجر به آغاز فصل جدیدی در دوره زندگی فردی می‌شود.

زوج جوان در آغاز ازدواج با شماری از وظایف روبرو است. زن و شوهر باید طی فرایند برون سازی متقابل<sup>(۱)</sup> (برون سازی متقابل به معنی پیدا کردن روال معین برای مسایل و نکات بسیار ریزی مربوط به زندگی روزمره است) به یک رشته مراودات منظم و الگودار برسند. مراودات، الگوهایی بوجود می‌آورد مبنی بر اینکه چگونه، چه وقت و با چه کسی رابطه برقرار شود. الگوهای مرادده<sup>(۲)</sup> رفتار اعضای خانواده را منظم می‌کند. و همین الگوهای مرادده‌ای، تارهای نامرئی توقعات تکمیلی را تشکیل می‌دهند که نظم دهنده بسیاری از اوضاع و شرایط خانواده است. اگر زن و شوهری برای دستیابی به یک الگوی مرادده‌ای سالم شکست بخورند دچار انواع روابط ناسالم می‌شوند. رابطه مختل نشان دهنده تعارض است (مینوچین ۱۳۷۵)

وظیفه دیگری که زن و شوهر با آن روبرو هستند، جدا شدن از خانواده‌های اصلی<sup>(۳)</sup> آنان و

1. Accommodation
2. Transactional Patterns
3. Family of origin

تبادل نظر و توافق بر سر برقراری روابط متفاوتی با والدین و خواهر و برادر خود، و فامیل همسر است. چون زن و شوهر تازه، عمدتاً نسبت به ازدواج خود ملزم و متعهد می‌شوند، وفاداریهای گذشته آنان باید تغییر کند. خانواده‌ی اصلی باید این انفصال را بپذیرند و از آن حمایت کنند. (همان منبع)

دخالت یا اعمال نفوذ خانواده‌های اصلی که غالباً به صورت پنهان و در پوششهای زیبا عرضه می‌شود، می‌تواند یکی از زیربناهای جدی تعارضات زناشویی از شروع تا پایان هر ازدواجی باشد. (ثنایی ۱۳۷۸)

به همین ترتیب، پرداختن به امور «برون خانواده»<sup>(۱)</sup> از جمله، کار، وظایف و تفریحات هم باید سازمان و نظم تازه‌ای پیدا کند. باید تصمیمات لازم در مورد اینکه تا چه حد انتظارهای دنیای خارج می‌تواند محل زندگی خانواده جدید باشد اتخاذ گردد. هر یک از طرفین باید دوستان طرف مقابل را ببیند و آشنایی را که دوستان مشترک آنان خواهند بود، انتخاب کنند. مینوچین (۱۳۷۵) تولد کودک نیز یک تغییر بنیادی در سازمان خانواده است. معمولاً تعلق جسمی و عاطفی به کودک مستلزم تغییر در الگوهای مراوده‌ای زن و شوهر است. در سازمان خانواده یک رشته زیر منظومه‌هایی با تشبیهات متفاوت برای والدین و فرزندان ظاهر می‌شود. این دوره هم مستلزم تبادل نظر و توافق بر سر مرزهای<sup>(۲)</sup> بین خانواده با «برون خانواده» است. همچنین خانواده در دوره‌های مختلف تکامل خود، ملزم به تطابق و بازسازی است. یعنی خانواده باید در عین حفظ تداوم فرد، به مقابله با تغییرات درونی و بیرونی پردازد و در عین تطابق با جامعه متحول، رشد کلیه اعضای خود را مورد حمایت و تقویت قرار دهد. اینها تکالیف ساده‌ای نیست. هر یک از این مراحل،

---

1. Extra familiai

2. oanalary